

ОДБРАМБЕНА ФУНКЦИЈА ПОЛИЦИЈЕ КАО САДРЖАЈ НАУКА ОДБРАНЕ¹

Обрад Стевановић, Дане Субошић и Саша Мијалковић
Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Војска је, традиционално, носилац функције спољне безбедности државе (функција одбране), а полиција унутрашње безбедности (безбедносна функција у ужем смислу). При томе, војска врши и извесне подфункције безбедности у ужем смислу (Војна полиција и војне службе безбедности) и може се ангажовати у заштити унутрашње безбедности земље, док се полиција може ангажовати у одбрамбеним напорима државе. Због тога је неопходно да војска изучава полицијску организацију, а полиција војну организацију. При томе, под војном и полицијском организацијом подразумева се целина њихове функције и структуре.

Војна безбедносна ангажовања подразумевају обављање (војно)полицијских послова, пружање помоћи полицији у миру и ванредном стању, као и примену (војно)полицијских овлашћења од овлашћених припадника Војске Србије и Министарства одбране. С друге стране, одбрамбена функција полиције подразумева организовано ангажовање – употребу полиције у ратном и ванредном стању и у подршци Војсци Србије у одбрани Републике од војних и невојних изазова и претњи. То указује на потребу истраживања полицијске функције у војсци и војне функције у полицији. С тим у вези, поставља се питање оспособљености професионалних војних лица која су високошколско образовање стекла у Војној академији за професионално војнобезбедносно ангажовање и за разумевање места и улоге полиције у одбрамбеним напорима државе.

Садржаји који се односе на изучавање полиције у одбрамбеним наукама нису довољно заступљени, а потреба за њима је, чини се, неспорна. Овакав став произилази, поред осталог, и из тога што је извеснија примена знања из области одбрамбених наука у војним ангажовањима поводом невојних изазова, ризика и претњи него против војних претњи, при чему се она реализују на принципима којима се обављају полицијски послови. Осим тога, образовни профил који настаје школовањем у области одбрамбених наука препознат је актом о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Министарству унутрашњих послова, што је још један од разлога за интензивирање проучавања образовних садржаја који се односе на полицију у Војној академији.

¹ Овај рад је резултат реализовања научноистраживачког пројекта под називом *Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција*. Пројекат финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије (бр. 179045), а реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду (2011–2014). Руководилац пројекта је проф. др Саша Мијалковић. (sasa.mijalkovic@kpa.edu.rs, obrad.stevanovic@kpa.edu.rs)

Имајући у виду наведено, овим радом се проблематизује одбрамбена функција полиције као садржај наука одбране, како би се фонд наведених знања употпунио и како би се дошло до вишег, а свакако довољног нивоа корелације образовног профила који се ствара школовањем на Војној академији и радног профила професионалног војног службеника. То може да има за последицу иновацију студијског програма Војне академије у погледу увођења теоријско-сазнајне дисциплине која ће се односити на изучавање полицијских послова, овлашћења и структуре. Најзад, тиме може доћи и до промене концепта школовања у Војној академији у области безбедности, на начин да ти садржаји буду доступни свим студентима као образовни садржај, а не само полазницима обука које су посвећене стручном оспособљавању и усавршавању у области војне полиције и безбедности уопште.

Кључне речи: *полиција, војска, друштвена стања, одбрана*

Увод

Под функцијом у организационом смислу подразумевамо скуп свих послова који се обављају с истим циљем. Функције полиције су: управна, кривична, прекршајна, нормативна, заштитно-безбедносна, социјално-услужна („полиција у служби грађана“), образовна и одбрамбена. Наведене функције предмет су истраживања различитих наука, а матичне науке за истраживање одбрамбене функције полиције су науке одбране. Полиција је основна снага Министарства унутрашњих послова Републике Србије² у смислу Стратегије националне безбедности,³ при чему је претежно обухваћена Дирекцијом полиције.⁴

Заступљеност садржаја који се односе на одбрамбену функцију полиције у наукама одбране није довољна (тренутно изостају садржаји који се непосредно односе на полицију у акредитованом студијском програму Војне академије).⁵ Досадашњих истраживања на ту тему готово да нема,⁶ а хипотетички ставови су, углавном, доктринарне природе и могу се идентификовати у Закону о полицији и Закону о одбрани. Ти ставови (заправо законске одредбе) односе се на надлежност полиције у домену одбране. Разрадом тих ставова долази се до делокруга полиције у области одбрамбене функције државе, који се конкретније изражава тзв. *описом послова* за поједина радна места утврђена актом о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Министарству унутрашњих послова Републике Србије.

² Министарство унутрашњих послова Републике Србије је државни орган, који у смислу *Стратегије одбране Републике Србије* представља један од субјеката система њене одбране. Видети: *Стратегија одбране Републике Србије*, усвојена Одлуком Народне скупштине Републике Србије од 26. 10. 2009. године.

³ *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, усвојена Одлуком Народне скупштине Републике Србије од 26. 10. 2009. године.

⁴ Дирекција полиције је једна од основних организационих јединица Министарства унутрашњих послова Републике Србије. Надлежна је за обављање полицијских послова на територији Републике Србије.

⁵ Студијски програм основних академских студија Војне академије.

⁶ Једно од ретких истраживања на тему одбрамбене функције полиције је *„Место и улога посебних јединица полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије у систему одбране и заштите Савезне Републике Југославије“*, С. Милојевића, В. Брковића и Д. Субошића, Научна изградњеност и чиниоци војне стратегије, Зборник радова са Симпозијума о војној науци, Институт ратне вештине, Београд, 2001.

Предмет овог истраживања чине елементи одбрамбене функције полиције, и то: међусобни однос полиције и војске, особености полицијске организације у ванредном и ратном стању, односно место и улога полиције у одбрани Републике Србије. Дисциплинарно, ово истраживање је у домену наука одбране, одбрамбене стратегије, науке о полицији, организације и послова полиције, полицијског и безбедносног менаџмента, организације полиције уопште⁷ и безбедности (посебно националне⁸).

Циљ овог истраживања је идентификација, сврставање и објашњење основних елемената одбрамбене функције полиције као садржаја наука одбране. Имајући у виду предмет и циљ овог истраживања, хипотеза која се њиме верификује гласи: „Одбрамбена функција полиције, као садржај наука одбране, одређена је међусобним односом полиције и Војске, особеностима полицијске организације у ванредном и ратном стању, односно местом и улогом полиције у одбрани Републике Србије“. Овако формулисана хипотеза верификована је применом комплекса метода примерених научном истраживању у области друштвених наука, при чему доминира анализа садржаја у контексту историјско-компаративне методе.

Научна и друштвена оправданост овог истраживања последица је проблематизације одбрамбене функције полиције као садржаја наука одбране, како би се употпунио фонд знања у наведеној области и дошло до што вишег нивоа корелације образовног профила који се ствара школовањем на Војној академији и радног профила професионалног војног лица. Садржај овог саопштења структуриран је симетрично ставу хипотезе која је верификована реализованим истраживањем.

Међусобни однос полиције и војске

Постоје бројне разлике, али и сличности између полиције и Војске. Док је полиција претежни носилац заштите безбедности људи, Војска је претежни носилац одбрамбене државе. Разлика циљева полиције и Војске узрокује и разлику њихових послова, односно функција у целини, што у крајњем резултатује разликама типичних полицијских (полицијска станица – испостава) и војних структура (нпр. од одељења до бригаде). С друге стране, сличности полиције и Војске последица су њиховог настанка и развоја,⁹ а манифестују се претежно *по појединим елементима њихове структуре*.

Чланом 13. *Европског кодекса полицијске етике* предвиђено је: „Када обављају полицијске дужности у цивилном друштву, полицијске организације ће бити у надлежности цивилних власти“.¹⁰ Поред тога: „Судски аспект полицијског посла – полиција као компонента кривично-судског система – и аспект полицијског одржавања јавног реда,

⁷ *Организација и послови полиције, Полицијски менаџмент и Безбедносни менаџмент* представљају предмете основних струковних и академских студија Криминалистичко-полицијске академије (КПА), а *Организација полиције* је ужа научна област сврстана на Катедру полицијских наука КПА.

⁸ Видети: Мијалковић С: *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009.

⁹ У предржавном периоду ратници у доба мира реагују на кршење забрана у родовско-племенским заједницама. Касније, у државама које нису имале стајаћу војску, органи реда бавили су се унутрашњим пословима у миру, а одбраном државе у рату (тзв. *милиција*).

¹⁰ *Европски кодекс полицијске етике, Препорука (2001) 10 коју је усвојио Комитет министара Савета Европе 19. септембра 2001. и Меморандум са објашњењима.*

као и димензија јавне службе полицијског рада и интеграције полиције у цивилно друштво, све су елементи који разликују полицију од војних функција и циљева. Даље, правни основ и овлашћења полиције у друштву владавине права, које је усредсређено на поштовање грађанских и политичких права појединаца, такође се разликују од војних. Иако постоје одређене сличности између полицијских и војних функција и деловања, наведене посебне карактеристике полиције су толико значајне у демократском друштву вођеном владавином права, да морају бити подржане свим средствима.¹¹ С тим у вези, Боголуб Милосављевић, одређујући полицију као цивилну службу, наводи: „Полиција је цивилна служба, а полицајац је грађанин у оделу, а не војник на полицијском задатку“.¹² При томе, може се закључити да је полиција блиска и правосуду и војсци, али она није правосудна, већ управно-јавна, а није ни војна, већ је цивилна организација, што се имплицитно потврђује и чланом 54 *Четврте женејске конвенције*.¹³

До сличности полиције и војске дошло је услед њихове историјске повезаности, која и у савременим условима представља премису међусобног поистовећивања тих организација у делу јавности. Те сличности најчешће се образлажу:

- присуством војних организационих модела у полицији (одељење, тим, вод, чета, батаљон, одред, бригада, команда, штаб, називи појединих радних места, командир, командант и др.),

- присуством војноорганизованих полицијских састава и у оквиру министарства одбране, као што су, на пример, Жандармерија у Француској, Карабиниери у Италији или Национална гарда у Шпанији,

- постојањем војних обележја у полицији (униформа и ознаке, систем војних чинова и војног напредовања, наоружање и опрема, називи појединих радних места – командир, командант и др.),

- присуством војног модела организационог понашања у полицији (стројеве радње, полагање заклетве, свечаности, жалости и др.),

- присуством елемената војног модела обуке у полицији (инструктори, колективна одговорност, тј. за грешку појединца одговара цела јединица и др.),

- присуством војних модела ангажовања полиције, као што су, на пример, антитерористичке операције, претресања терена, заседе, па и операције сузбијања грађанских нереда, које укључују војнотактичке елементе, као што су: специфична просторна обележја координације (полазне линије, главни и помоћни правци дејства и др.), коришћење војне опреме и наоружања итд.,¹⁴

- могућношћу учешћа – ангажовања Војске,¹⁵ посебно Војне полиције¹⁶ у извршавању невојних – полицијских послова,

¹¹ *Европски кодекс полицијске етике, Препорука (2001) 10 коју је усвојио Комитет министара Савета Европе 19. септембра 2001. и Меморандум са објашњењима.*

¹² Милосављевић, Б.: *Људска права и полиција, стандарди људских права за полицију*, Центар за антитерористичку акцију, Београд, 2004, стр. 41.

¹³ Видети: http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI_KONVENCIJE/zen_konvencija_4_lat.pdf.

¹⁴ Наиме, када је реч о полицијским јединицама посебне намене из састава Дирекције полиције МУП РС, ради се нпр. о Жандармерији (одредског састава), Специјалној антитерористичкој јединици – САЈ (тимског састава), Противтерористичкој јединици ПТЈ (тимског састава) и другим организационим целинама, као „полицијским јединицама са војним способностима“, како се још називају у стручној литератури.

¹⁵ „Председник Републике или министар одбране, по овлашћењу председника Републике може одлучити да Војска Србије надлежном државном органу, односно организацији, органу аутономних покрајина

- могућношћу учешћа – ангажовања полиције, у извршавању војних – неполицијских послова,¹⁷
- могућношћу да овлашћена службена лица (ОСЛ) Војне полиције примењују овлашћења ОСЛ МУП РС, предвиђена, поред осталог, и *Законом о полицији*,¹⁸
- могућношћу да уз извесна ограничења ОСЛ МУП РС примењују овлашћења у односу на војна лица,¹⁹ односно да ОСЛ Војне полиције такође на специфичан начин примењују овлашћења према цивилима (што значи и према полицијским службеницима),²⁰
- чињеницом да Војска и полиција обављају сопствене послове са тежиштем на решавању безбедносних проблема (решавање сукоба и др.), с правом на закониту примену силе, посебно ватреног оружја и других средстава принуде, уз поштовање и заштиту људских права и др.

Особености полицијске организације у ванредном и ратном стању

Полицијски послови обављају се у условима различитих друштвених стања. Према основним карактеристикама, друштвена стања су *мирнодопска* и *немирнодопска*. По форми и интензитету угрожавања безбедности, према националном законодавству, немирнодопска друштвена стања могу да се поделе на: *ванредно стање* и *ратно стање*. Када утврди да постоји опасност или су угрожени сувереност, територија, независност, уставни поредак или безбедност земље, зависно од обима и степена опасности која предстоји или је настала, *Народна скупштина Републике Србије*

и органу јединица локалне самоуправе, на њихов захтев, пружи помоћ ради заштите живота и безбедности људи и имовине, заштите животне средине или из других разлога утврђених законом“ (члан 2, став 2 *Закона о Војсци Србије*, „Службени гласник РС“, бр. 116-07).

¹⁶ „Војна полиција може се ангажовати у пружању помоћи органима унутрашњих послова (полиције) у миру и ванредном стању на основу захтева надлежног органа по одобрењу министра одбране“ (члан 53 став 6, *Исто*).

¹⁷ Чланови 25 и 39 *Закона о одбрани*, „Службени гласник РС“, бр. 116/07.

¹⁸ „...овлашћена службена лица Војне полиције у поступању према запосленима у Министарству одбране и припадницима Војске Србије имају обавезе и овлашћења у складу са законом којим се уређује кривични поступак, законом којим се уређује полиција и прописима донетим на основу тог закона“ (члан 53, став 5 *Закона о Војсци Србије*, „Службени гласник РС“, бр. 116-07).

¹⁹ Овлашћења утврђена овим законом овлашћено службено лице примењује и према војним лицима, ако посебним прописом није одређено да се ова овлашћења примењују на други начин или да се не примењују.

О поступању из става 1. овог члана овлашћено службено лице одмах обавештава војну полицију (члан 37 *Закона о полицији*, „Службени гласник РС“, бр. 101/05).

²⁰ „Војна полиција може применити службена овлашћења и према цивилима у следећим случајевима: 1) када примењује овлашћења према лицима у Министарству одбране и Војсци Србије која су се затекла са њима при извршењу кривичног дела; 2) ако их у рејону војних објеката, распореда војних јединица или у њима затекне у вршењу преступа или кривичног дела; 3) када обавља послове обезбеђења војних објеката, одређених личности, наоружања и регулација и контроле војног путног саобраћаја; 4) када пружа помоћ полицији на јавним местима; 5) у условима ванредног и ратног стања.

У случајевима дефинисаним у ставу 7. тач. 1. и 2. овог члана или у случају потребе задржавања цивилног лица, Војна полиција ће одмах извести најближи орган полиције и с потребном документацијом им предати затечена или задржана лица на даљи поступак“ (члан 53, ставови 7 и 8 *Закона о Војсци Србије*, „Службени гласник РС“, бр. 116-07).

публике Србије проглашава: ванредно стање – „када јавна опасност угрожава опстанак државе или грађана“,²¹ као и *ратно стање* ако предстоји или је отпочела оружана агресија на земљу. С тим у вези, сопствене припреме и задатке за ратно стање полиција усклађује са министарством надлежним за одбрану.²²

Основна специфичност ангажовања полиције током ванредног стања је правни режим у којем она функционише. Наиме, током ванредног и ратног стања постоји могућност да се, у складу са законом, ограниче одређена људска права, а да се повећају овлашћења полиције.²³ С тим у вези, како наводи Богољуб Милосављевић: „Поступање полиције у ванредном стању мора бити строго пропорционално циљу мера које су предузете, као и у целини подређено владавини права... Када се ванредно стање оконча, полиција треба и даље да одржава ред уз поверење јавности и због тога то поверење не сме током ванредног стања да буде на било који начин пољуљано“.²⁴

Током ратног стања полиција наставља да обавља сопствене послове као и у осталим друштвеним стањима. При томе, полицајци током рата, као и у осталим друштвеним стањима, имају статус *цивила*. Изузетак од тога представљају само они полицајци који су у складу са законом и уз обавештавање друге стране у сукобу ушли у састав оружаних снага током рата (индивидуално или посредством јединица полиције чији су припадници).²⁵

Особености полицијске организације у рату посебно се испољавају правима полицијских службеника у условима окупације. Начелно, полицијски службеник има право да извршава своје пређашње послове, оријентисане на заштиту људи и имовине. Окупационе власти немају право да тим полицијским службеницима нареду обављање других послова. Достојанство полицијских службеника током окупације обезбеђено је одредбама *Декларације о полицији*²⁶ којима се налаже да је полицијски службеник дужан да одбије учествовање у служењу непријатељу [на пример, током активности окупационих снага усмерених против покрета отпора, служења цивилног становништва интересима непријатеља или у обезбеђивању (осигуравању у војном смислу) војних објеката]. Уколико окупационе снаге не поштују ова права полицијских службеника, они „излаз“ из такве ситуације могу наћи у подношењу оставке на службену дужност, при чему се након окупације могу вратити у радни однос, без последица које би по њих биле штетне у правном смислу. Осим тога, искључене су кривична и дисциплинска одговорност полицијских службеника који су у доброј намери извршавали уобичајене полицијске послове по наређењима окупационих власти, које се могу сматрати компетентним за њихово издавање. Најзад, окупационе власти немају право спровођења дисциплинских ни правосудних посту-

²¹ Члан 200, став 1 *Устава Републике Србије*, „Службени гласник РС“, бр. 83/06.

²² Члан 14, став 5 *Закона о полицији*, „Службени гласник РС“, бр. 101/05.

²³ Видети: члан 9, став 2, тачка 6 и члан 10 став, 1, тачка 2 *Закона о одбрани*, „Службени гласник РС“, бр. 116/07.

²⁴ Милосављевић, Б., *Људска права и полиција, стандарди људских права за полицију*, приручник, Центар за антиратну акцију, Београд, 2004, стр. 148.

²⁵ Члан 43, став 3 *Првог протокола уз женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава међународних оружаних сукоба*, http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI_KONVENCIJE/zen_protokol_1_lat.pdf.

²⁶ *Декларација о полицији*, Резолуција Парламентарне скупштине Савета Европе, бр. 690, 1979.

пака против полицијских службеника поводом извршавања наређења издатих од надлежних власти пре окупације.²⁷

За време ванредног и ратног стања полиција извршава задатке из свог делокруга, тако што насталим променама прилагођава своју функцију и структуру, у складу са законом и актима донетим ради отклањања тих друштвених стања. Немирнодопским друштвеним стањима полиција прилагођава сопствену функцију тиме што појачава интензитет одговарајућих метода и облика рада.²⁸ Полицијске снаге се и у немирнодопским друштвеним стањима првенствено ангажују на извршавању задатака из свог делокруга рада ради заштите људи и државе.

Због повећања интензитета послова и сложенијих услова рада у немирнодопским стањима, полиција има потребу за ојачавањем сопствене структуре. То подразумева повећање бројног стања припадника полиције и материјалних средстава на њеном коришћењу. Због интензивнијег ангажовања у разматраним условима професионални састав полиције начелно проводи више времена обављајући службене задатке. При томе, немирнодопска друштвена стања представљају типичан пример околности у којима је потребно ангажовати максимални могући број полицијских службеника, укључујући припаднике помоћне полиције.²⁹

С друге стране, материјална средства од посебног значаја за ангажовање полиције у условима немирнодопских друштвених стања су: финансијска и техничка (технички системи – опрема, инфраструктурна „средства“ – објекти). Ова средства су неопходна у већем обиму него у мирнодопским условима како би полиција ефикасно функционисала и у немирнодопским стањима. Због тога је *Законом о полицији* предвиђено да се за извршавање одређених задатака полиције за време ванредног или ратног стања могу распоредити средства и опрема прибављена по основу материјалне обавезе.³⁰

Место и улога полиције у одбрани Републике Србије

Министарство унутрашњих послова Републике Србије има посебна права и дужности у области одбране, које се односе на: 1) организовање, припремање и планирање ангажовања полиције у ратном и ванредном стању и за подршку Војсци Србије у одбрани Републике Србије од војних и невојних изазова и претњи из надлежности Војске Србије; 2) утврђивање бројног састава и организације рада полиције у ратном и ванредном стању; 3) припремање мера безбедности и заштите објеката од значаја за одбрану, осим војних објеката у ратном и ванредном стању; 4) ваздушно осматра-

²⁷ „Окупирајућој Сили је забрањено да мења правни положај службеника или судија на окупираној територији или да према њима предузима санкције или какве било мере принуде или дискриминације зато што би се они из разлога савести уздржали од вршења својих дужности. Ова последња забрана не представља препреку за примену другог става члана 51. Њоме не дира у право окупирајуће Силе да уклони јавне службенике са њихове дужности” (члан 54 *Четврте женејске конвенције*, http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI_KONVENCIIJE/zen_konvencija_4_lat.pdf). Видети шире и чланове С 1, С 2, С 3, С 4, С 5, С 6 и С 7 *Декларације о полицији*, Резолуција Парламентарне скупштине Савета Европе, бр. 690, 1979.

²⁸ Видети: члан 14 *Закона о полицији*, „Службени гласник РС”, бр. 101/05.

²⁹ Видети: члан 191 *Исто*.

³⁰ Члан 14, *Исто*.

ње и јављање при обављању послова обезбеђења државне границе и друге послове одређене законом.³¹ Ако су угрожени државна граница и животи људи и материјална добра на том подручју, на заједнички предлог министра унутрашњих послова и министра одбране, а уз сагласност председника Републике, Влада образује полицијске и војне снаге за извршавање заједничких задатака. При томе, полицијске и војне снаге потчињене су старешини Војске Србије кога овласти председник Републике, на заједнички предлог министра унутрашњих послова и министра одбране.³²

Тежиште ангажовања полиције у кризним ситуацијама изазваним спољном, унутрашњом или комбинованом агресијом, сходно њеном делокругу, пословима и задацима, треба да буде на: контроли кретања становништва, регулисању и контроли саобраћаја, откривању и лишавању слободе припадника терористичких, побуњеничких, одметничких снага, као и убачених или остављених припадника и јединица противничких специјалних снага. У немирнодопским друштвеним стањима изазваним агресијом, полицијски службеници се ангажују и у извршавању посебних одбрамбено-безбедносних задатака, као што су: обезбеђење мобилизацијских зборишта и објеката од посебног значаја за одбрану и безбедност, откривање, хватање и уништавање убачених и одметничких група и појединаца, извршавање специјалних противтерористичких задатака (као што су решавање талачких ситуација, противдиверзиони прегледи и сл.), садејство са јединицама Војске Србије у борбеним дејствима, пружање помоћи другим снагама одбране, безбедности и заштите ради спасавања становништва и материјалних добара од разарања, природних и других несрећа и опасности. Већина тих послова су цивилног карактера, а полиција их извршава и у миру. Полиција их и даље извршава као цивилна, јавна служба, која не може бити легитимни циљ супротстављене стране у оружаном сукобу. Тим активностима полиција само посредно подржава војне напоре у одбрани земље.

Изузетно, организациони делови полиције који се у ратном стању, у складу са законом, непосредно ангажују у подршци Војсци Србије у одбрани Републике од агресије, престају да буду део цивилне службе, при чему постају делови оружаних снага,³³ а тиме и легитимни циљ друге стране у оружаном сукобу, док такво ангажовање траје. Како је већ наведено, о таквом ангажовању и престанку ангажовања полиције мора се обавестити друга страна у оружаном сукобу.³⁴

Полазећи од тога да у зони (простору) припреме и извршења различитих облика борбених дејстава на нашој територији живе, раде и спроводе задатке из свог делокруга снаге Војске Србије, МУП-а, цивилне одбране и заштите (јединице службе осматрања и обавештавања, јединице цивилне заштите и јединице цивилне одбране), између наведених субјеката одбране успоставља се и одржава координација. Целокупно ангажовање полиције, осим када су њене јединице у оружаним операцијама обједињене и под командом Војске Србије (садејство као облик координације),³⁵ заснива се на односима сарадње (такође посебан облик координације), која се пр-

³¹ Члан 25 Закона о одбрани, „Службени гласник РС“, бр. 116/07.

³² Члан 39, Исто.

³³ Видети: члан 25, тачка 1 Закона о одбрани, „Службени гласник РС“, бр. 116/07.

³⁴ Видети референцу садржану фуснотом број 20.

³⁵ Члан 31, став 2, Исто.

венствено остварује са јединицама Војне полиције и војне службе безбедности. Наведено обједињавање јединица полиције у оружаним операцијама под командом Војске Србије је логична могућност, а не правило, при чему се чешће обједињавају јединице полиције посебне намене (јер је реч о посебном безбедносном задатку за који су и намењене), а ређе других полицијских јединица. Поред тога што Војска Србије обједињује одбрамбене напоре свих субјеката одбране у миру, она их обједињује и у рату, како поводом припрема, тако и поводом извођења оружаних операција. При томе је посебно значајно истаћи да се командом Војске у наведеним околностима обједињавају, поред осталих субјеката одбране, и јединице полиције, да при томе Војска, а посебно конкретна војна јединица не мења сопствену надлежност и делокруг, већ само добија ојачање за извршавање наменских службених ангажовања. Дакле, док надлежност Војске или конкретне војне јединице остаје иста у наведеним околностима, њена структура може да се мења, и то њеним ојачавањем.

Закључак

Основна обележја одбрамбене функције полиције сврстана су у три области: међусобни однос полиције и војске, особености полицијске организације у ванредном и ратном стању, место и улога полиције у одбрани Републике Србије. При томе су међу тим обележјима идентификовани фактори који детерминишу одбрамбену функцију полиције и објашњени су механизми њихових утицаја на одбрамбене напоре државе.

Међусобни однос полиције и војске одликују бројне разлике и сличности. Док функционалне разлике полиције и војске представљају смисао њиховог односа, докле инсистирање на њиховим сличностима представља лаичко поимање те релације. Ипак, део сличности полиције и војске омогућује им међусобну сарадњу, која је последица њихове историјске повезаности и бројних манифестација, с једне стране, односно реалне потребе за тим, с друге стране.

Током немирнодопских друштвених стања полиција наставља да обавља сопствене послове, као и у мирнодопском друштвеном стању. Особености полицијске организације у ванредном и ратном стању последица су правног режима у којем она функционише у немирнодопским друштвеним стањима. Наведени режим карактерише могућност законитог ограничавања одређених људских права у односу на мирнодопско друштвено стање, уз истовремено повећавање овлашћења полиције.

Немирнодопским друштвеним стањима полиција прилагођава сопствену функцију тиме што појачава интензитет одговарајућих метода и облика рада, али и структуру, повећањем бројног стања сопствених припадника и материјалних средстава на коришћењу. При томе, полицајци и у немирнодопским друштвеним стањима имају статус *цивила* (полицајац као жртва представља цивилну жртву). Изузетак од тога представљају само они полицајци који су ушли у састав оружаних снага током рата. Најзад, особености полицијске организације у рату посебно се испољавају правима полицијских службеника у условима окупације.

Место и улога полиције у одбрани Републике Србије одређени су чињеницом да она представља основну снагу Министарства унутрашњих послова Републике Србије, као државног органа који је један од субјеката система одбране. Због тога, Министарство унутрашњих послова има посебна права и дужности у области од-

бране. С тим у вези, идентификовано је, сврстано и објашњено тежиште ангажовања полиције у кризним ситуацијама изазваним спољном, унутрашњом или комбинованом агресијом, сходно њеном делокругу, пословима и задацима.

Ангажовање полиције, односно њених организационих јединица у захвату оружаних операција, карактерише координација са осталим субјектима одбране, посебно Војском. Целокупно ангажовање полиције, осим када су њене јединице обједињене командом Војске Србије, заснива се на односима сарадње, као облика координације. С друге стране, јединице полиције могу да буду ангажоване за извршавање оружаних операција. Те јединице у извршавању задатака који су у функцији оружаних операција обједињене су снагама осталих субјеката одбране под командом Војске Србије, што представља садејство, као облик координације.

Поредећи изведене закључке и став хипотезе који се овим истраживањем верификује: „Одбрамбена функција полиције, као садржај наука одбране, одређена је међусобним односом полиције и војске, особеностима полицијске организације у ванредном и ратном стању, односно местом и улогом полиције у одбрани Републике Србије“, долази се до закључка да је наведена научна претпоставка потврђена. Тиме се долази и до потребе да одбрамбена функција полиције постане део образовног садржаја који се изучава у Војној академији.

Како је одбрамбена функција полиције специфична целина најразличитијих полова које полицијска организација припрема и реализује с јединственим циљем у условима ратног стања, при чему наведене специфичности произилазе једним делом и из њене уобичајене, мирнодопским условима прилагођене организације, јавља се потреба за иновацијом студијског програма Војне академије у погледу увођења теоријско-сазнајне дисциплине (наставног предмета), која ће се односити на изучавање полицијских полова, овлашћења и структуре. Тиме би се добио још виши ниво корелације образовног профила који се ствара школовањем на Војној академији и радног профила професионалног војног службеника. Најзад, тиме може доћи и до повољне промене концепта школовања у Војној академији у области безбедности, на начин да ти садржаји буду доступни свим студентима као образовни садржај, а не само полазницима обука које су посвећене стручном оспособљавању и усавршавању у области војне полиције и безбедности опште.

Литература

1. Даунс, М.: *Реформа полиције у Србији, Ка стварању савремене и одговорне полицијске службе*, Мисија ОЕБС у Србији и Црној Гори, Београд, 2004.
2. *Декларација о полицији*, Резолуција Парламентарне скупштине Савета Европе, бр. 690, 1979.
3. *Европски кодекс полицијске етике, Препорука (2001) 10 коју је усвојио Комитет министара Савета Европе 19. септембра 2001 и Меморандум са објашњењима*.
4. *Закон о Војсци Србије*, „Службени гласник РС“, бр. 116–07.
5. *Закон о одбрани*, „Службени гласник РС“, бр. 116/07.
6. *Закон о полицији*, „Службени Гласник РС“, бр. 101/05.

7. Мијалковић, С.: *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009.
8. Милојевић, С., Брковић, В., Субошић, Д.: *Место и улога посебних јединица полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије у систему одбране и заштите Савезне Републике Југославије*, Научна изграђеност и чиниоци војне стратегије, Зборник радова са Симпозијума о војној науци, Институт ратне вештине, Београд, 2001.
9. Милосављевић, Б.: *Људска права и полиција, стандарди људских права за полицију*, Центар за антиратну акцију, Београд, 2004.
10. Милосављевић, Б., *Наука о полицији*, Полицијска академија, Београд, 1997.
11. Милосављевић, Б.: *Смисао реформе сектора безбедности*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2004.
12. *Право оружаних сукоба, наставни материјал*, превод на српски, МКЦК, Београд (оригинал: енглески, 2002).
13. *Први протокол уз женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава међународних оружаних сукоба*, http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI_KONVENCIJE/zen_protokol_1_lat.pdf.
14. *Реформа полиције у Србији, Ка стварању савремене и одговорне полицијске службе*, Мисија ОЕБС у СЦГ, Београд, 2004.
15. Rover de C, *Служити и штитити, о људским правима и хуманитарном праву, за полицију и снаге безбедности*, МКЦК, Женева, 1998.
16. *Стратегија одбране Републике Србије*, усвојена Одлуком Народне скупштине Републике Србије од 26. 10. 2009. године.
17. *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, усвојена Одлуком Народне скупштине Републике Србије од 26. 10. 2009. године.
18. Субошић, Д., *Организација и послови полиције*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2010.
19. *Студијски програм основних академских студија Војне академије*.
20. *Устав Републике Србије*, „Службени гласник РС“, бр. 83/06.
21. Хаџић, М., Тимотић, М., Милосављевић, Б.: *Смисао реформе сектора безбедности*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2004.
22. *Четврта женевска конвенција*, http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI_KONVENCIJE/zen_konvencija_4_lat.pdf.